

Elektronisen julkaisemisen uudet tuulet – FinELib-seminaari Kansallismuseossa

Kansallinen elektroninen kirjasto FinELib järjesti perjantaina 7.9.2007 Kansallismuseon auditoriossa konsortionsa jäsenille suunnatun seminaarin [Electronic Publishing – Towards New Concepts](#), joka esitteli elektronisen julkaisemisen muuttuvaa maailmaa lähinnä kustantajien näkökulmasta.

Seminaaripuheenvuorojen keskeinen viesti tuntui olevan, että tiedekustantajat ovat viimeksi kuluneiden parin vuoden aikana pikkuhiljaa hyväksyneet sen, että elektronisen julkaisemisen maailmassa ei enää voi edetä yksin printtiaikakauden ansaintalogiikalla. Ei etenkään sen jälkeen, kun *open access*-julkaiseminen on ilmiönä yleistynyt, ja pakottanut sekä kustantajat että tutkimusrahoittajat miettimään uudelleen kustannusrakenteitaan. Yhä useammat kustantajat pohtivat vaihtoehtoisia hinnoitteluperusteita niin yksittäisten lehtien tilaushinnoille kuin silkkään käyttöön perustuville lisenssimaksuille.

Seminaarin aluksi Hankenin professori **Bo-Christer Björk** esitteli kehittämiään [laskentamalleja](#), jotka todistuvat *open access*-julkaisemisen edullisuutta sekä tutkimustoiminnan että koko yhteiskunnan kannalta.

Tämän jälkeen puheenvuoron saivat kustantajat. Elsevierin **Alexander van Boetelaer** korosti luonnollisesti kustantajien roolia myös elektronisen julkaisemisen yhteydessä. Tieteellisten kustantajien toimintaympäristön kuitenkin voimakkaasti muuttuessa, on ennakoitavissa, että tiedon välittämisen rooli korostuisi edelleen, yksittäisten lehtien brändien menettäessä merkitystään. Omaa infrastruktuuriaan Elsevier on kehittänyt kohti web 2.0:n vaatimuksia: Kustantajan kirjoittajat saavat omat henkilökohtaiset verkkopalvelunsa, joiden avulla artikkeleita ja niiden käyttöä on mahdollista seurata nykyistä tarkemmin.

Suurten tiedekustantajien asiakkaina konsortioita ja yksittäisiä kirjastoja kiinnostaa tietenkin, mitä tämä kehitystyö maksaa. Tähän ei suoria vastauksia saatu, sillä vaikka hinnoittelupolitiikan perusteita valotettiin, korostettiin puheenvuoroissa sitä kuinka hinnoittelu tulee olemaan entistä tapauskohtaisempaa.

American Chemical Society edusti Elsevieriä paljon pienempää tiedekustantajaa. **Andrew Pitts** esitteli ACS:n uutta hinnoittelumallia, joka vaikutti varsin monimutkaiselta, mutta pyrki Pittsin mukaan olemaan aiempaa hinnoittelutapaa reilumpi erikokoisille asiakkaille. Siirtymävaiheessa

hinnoittelutavasta toiseen asiakkaiden joukosta löytyy kuitenkin luonnollisesti sekä voittajia että häviäjiä.

Iltapäivä seminaarissa oli pyhitetty *open access* -puheenvuoroille. *Open access* -aatteen veteraani **Jan Velterop**, joka edustaa nykyään Springer-kustantamoa, puhui avoimen julkaisemisen tulevaisuudesta todeten ensitöikseen, ettei sitä kukaan osaa tarkasti ennustaa. Erilaisia mahdollisuuksia ja malleja saattaa kuitenkin esittää. Hänen kartallaan niitä oli kolme:

1. Artikkelien (rinnakkais- tai tutkijan oman version) tallentaminen julkaisuarkistoon
2. Kirjoittajakohtaiset OA-maksut (esimerkiksi Springerin oma [Open Choice](#))
3. Kustantajien organisaatiokohtaiset OA-julkaisusopimukset

Jokaiseen malleista liittyy omat ongelmansa, eikä mikään niistä ole toistaiseksi saanut jalansijaa vallitsevana mallina. Niin kauan tilanne on yhtä sekava kuin nyt, kaikki kustantajat eivät koe *open access* -julkaisemista niin suureksi uhkaksi, että se pakottaisi ne kehittämään kokonaan uusia toimintamalleja.

Velteropin oma visio, julkaisemisen kustannusten uusjako, ”New Deal”, perustuu ajatukseen yksittäisten lehtien tilausmaksuista luopumisesta. Kustantajien ja asiakasorganisaatioiden tulisi neuvotella keskenään kohtuullisista korvauksista tai tukimaksuista, joiden avulla elektronisia lehtiä tai lehtipaketteja olisi mahdollista ylläpitää.

Lopuksi kuultiin Simon Ingerin konsulttiyrityksen kirjastonhoitajille tekemän kyselyn tuloksista. [Esityksessä](#) selvitettiin kyselystä ilmenneitä *open access* -julkaisemisen vaikutuksia kirjastonhoitajien aineistonhankintapäätöksiin. Tieteellisen lehden tilausta kokonaan korvaamaan ei kuitenkaan kirjastonhoitajien mielestä riitä muu kuin vertaisarvioitu versio artikkelista, mikäli sellainen saatavilla on.

Seminaaripäivän mielenkiintoinen ohjelma ja tasokkaat puhujat olivat houkutteleet paikalle satakunta kuulijaa, ja keskustelu aiheesta oli vilkasta sekä salissa että tauoilla, kun konsortio kirjastojen väki verkostoitui ja vaihtoi kokemuksia. Aistittavissa oleva tuulen suunnan muutos kustantajien suhtautumisessa ilahdutti kuulijakuntaa, vaikka muutosten kustannusvaikutukset vielä avoimiksi jäivätkin.

Seminaaripuheenvuorojen sisällöstä kannattaa elektronisesta julkaisemisesta kiinnostuneiden lukea tarkemmin [Jyrki Ilvan kattavasta merkinnästä](#) Kansalliskirjaston monipuolisesta Digijulkaisut-blogissa <http://blogit.helsinki.fi/digijulkaisut>, jota tässäkin kirjoituksessa on allekirjoittaneen seminaarimuistiinpanojen ohella lähteenä käytetty.

Teksti:
Veera Ristikartano
Projektipäällikkö
Tieteellisten aineistojen verkkopalveluhanke

*Kirjastopalvelujen koordinointiyksikkö
veera.ristikartano [AT] helsinki.fi
puh. 191 21724*